

5. Exum A. Hizballah at War: A Military Assessment. *Policy Focus*. 2006. № 63. P. 7.
6. Johnson D. E. Military Capabilities for Hybrid War. Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza / RAND Corporation. URL: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2010/RAND_OP285.pdf

References

1. Bogush, D. A. (2007). Imidzh Ukrainy v sovremennom kontekste. Kiyv.
2. Mizhnarodnyy imidzh Ukrayiny: mify i realiyi: analitychna dopovid' UTSEPD. URL: http://www.razumkov.org.ua/additional/analytical_report_NSD3_ukr.pdf
3. Shcho dumayut' yevropeytsi pro Ukrayinu? URL: http://iwp.org.ua/img/Ukr_poll_ukr_all.pdf
4. Davis, J. R. (2013). Defending Future Hybrid Threats. *Military Review*. Fort Leavenworth, September–October, 5, 21–29.
5. Exum, A. (2006). Hizballah at War: A Military Assessment. *Policy Focus*, 63, 7.
6. Johnson, D. E. Military Capabilities for Hybrid War. Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza / RAND Corporation. URL: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2010/RAND_OP285.pdf

УДК 327.8 (5-15)

СУЧАСНА ГЕОПОЛІТИКА БЛИЗЬКОГО СХОДУ У КОНТЕКСТІ ЗМІН СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Швед В'ячеслав

Аналізується сучасний геополітичний баланс у Близькосхідному регіоні. Головними чинниками формування його нового ландшафту є зміна моделі присутності в регіоні Сполучених Штатів, геополітичне суперництво між глобальними та регіональними центрами сили – США, Росією, Іраном, Туреччиною, Саудівською Аравією та Ізраїлем, що призводить до нового водорозділу між регіональними акторами і до створення нових альянсів і блоків. Проявом такої зміни ролі США у Близькосхідному регіоні стало рішення Д. Трампа про вихід американських військ із Сирії, що матиме серйозні геополітичні наслідки.

США намагаються мобілізувати своїх союзників у регіоні в антиіранську коаліцію за допомогою такого воєнно-політичного проекту, як Близькосхідний стратегічний альянс (Middle East Strategic Alliance). Відбувається певне зближення позицій Ізраїлю та низки арабських країн Затоки, однак цей процес натикається на невирішеність палестинської проблеми та арабську громадську думку. Варшавська міністерська конференція з питання Близького Сходу стала черговою спробою США зміцнити антиіранську коаліцію та зблизити Ізраїль з арабським світом.

Ключові слова: *Близький Схід, геополітика, США, Саудівська Аравія, Іран, Ізраїль, Близькосхідний стратегічний альянс.*

Нинішній світовий порядок характеризується такими фундаментальними змінами, які ведуть фактично до руйнування ліберального світового порядку, вступу світу до нової ери суперництва між такими головними глобальними центрами сили, як США, Китай та Росія, все це сприяє продовженню старих і створенню нових конфліктів у різних точках світу та посиленню нових чинників невизначеності [1, 6].

Такі зміни на глобальному рівні мають великий вплив та наслідки для геополітичних процесів у регіоні Близького Сходу, який протягом останніх десятиліть відзначався особливо високою турбулентністю та найбільш гострими конфліктами. У Мюнхенській безпековій доповіді 2019 р. наголошується, що у списку найбільш серйозних десяти конфліктів, які визначила Міжнародна кризова група, 5 належить до регіону Ширшого Близького Сходу [2, 17]. У цьому контексті стратегічне рішення Білого дому щодо виведення свого військового контингенту з Сирії надзвичайно стурбувало його союзників як у регіоні, так і поза його межами [5]. Аналітики вважають, що зазначене рішення президента Д. Трампа матиме серйозні геополітичні наслідки [6]. Це стосується не лише курдських союзників США, які вже залишали високу ціну у боротьбі з Ісламською Державою, а також дозволило новому троїстому союзу у складі Росії, Ірану та Туреччини вирішувати фактично майбутню долю протистояння в Сирії і у воєнному форматі, і у форматі перемовин [7]. Експерти також вважають, що американське невтручання у регіональні проблеми Близького Сходу залишають мало простору для дій європейців. Як наслідок, відносини Європи із Росією та Іраном стануть більш багатосторонніми і більш поступливими. Вашингтон своїм рішенням стосовно Сирії створюють вакуум, який Москва і Тегеран намагатимуться заповнити і США буде не зможе зупинити їхнє закріплення у Близькосхідному регіоні [8].

Близькосхідний регіон нині проходить період серйозних трансформацій. Це пов'язано передусім із тим, що Сполучені Штати Америки переходять від своєї класичної лідируючої ролі у регіоні, такого собі «близькосхідного поліцейського», та намагаються все більше і більше уникати прямого політичного втручання у кризи, що притаманні Близькому Сходу, намагаючись перекласти тягар відповідальності на регіональних партнерів, з тим, що вони самі вирішальною мірою захищали свої інтереси [3]. Як зазначає виконавчий директор Центру Близькосхідної політики Інституту Брукінса М. Індік, «Сполучені Штати змінюють свою лідируючу роль на допоміжну» [4, 16].

Наріжним каменем зовнішньополітичного курсу США на Близькому Сході залишається протиборотство з нинішнім іранським режимом, чому підпорядковується логіка більшості кроків Білого дому у Близькосхідному регіоні – вихід

у травні 2018 р. зі Спільного всеосяжного плану дій 2015 р., введення у жовтні 2018 р. нових широкомасштабних економічних санкцій проти Ірану. Про незмінність цієї головної константи близькосхідної стратегії США свідчить і проведена за ініціативою США та МЗС Польщі Варшавська Міністерська конференція для забезпечення мирного майбутнього і безпеки на Близькому Сході. З самого її початку було зрозуміло, що Вашингтон та його найближчі союзники головним завданням під час її роботи поставили посилення міжнародної коаліції проти Ірану [5]. Головною своєю метою щодо Ірану президент США вважає досягнення дипломатичної та економічної ізоляції іранського режиму з тим, щоб спонукати Тегеран до серйозної корекції своєї зовнішньої політики і примусити його укласти нову ядерну угоду з набагато жорсткішими умовами, ніж були закладені в угоді 2015 р.

Внаслідок впливу зовнішніх чинників на внутрішні процеси сьогодні на Близькому Сході відбувається значне посилення регіонального суперництва. З'явилися три блоки держав, які змагаються у регіоні за гегемонію. Один із них представлений такими консервативними державами, як Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Єгипет, Йорданія, Бахрейн і за замовчуванням Ізраїль. Другий блок представлений Іраном та його недержавними клієнтськими проіранськими союзниками (Хезболла, ХАМАС та інші) та режимом Б. Асада в Сирії. Третій блок держав представлений країнами, які підтримують політичний ісламізм – Туреччина і Катар. Союзниками США є країни першого блоку, з якими вони підтримують тісні військові, економічні та дипломатичні зв'язки [6, 2].

Одним зі своїх провідних завдань на Близькому Сході США вважає створення воєнно-політичного блоку з тих арабських країн, які є найближчими союзниками США у регіоні та, бажано, із залученням до цього блоку й Ізраїлю. Водночас Вашингтон здійснює курс на максимальне перекладання відповідальності, і, відповідно, витрати на створення оновленої міцної системи регіональної безпеки, яка має протистояти Ірану. Останнім часом Білий дім значно активізував свою діяльність щодо припинення такого блоку, який отримав назву Близькосхідний стратегічний альянс (Middle east Alliance – MESA). Зазначений проект має включати до себе країни, що входять до Ради співробітництва арабських держав Затоки – Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Саудівську Аравію та Об'єднані Арабські Емірати, а також такі країни, як Єгипет, Йорданію та Сполучені Штати Америки. Ідея передусім торкалася безпекової площини, але згодом до неї було підключено економічні і політичні аспекти. Реалізація зазначеного проекту стикається з серйозними труднощами. Передусім це пов'язано із глибокою катарською кризою, яка продовжується й донині. Низку країн-потенційних членів альянсу непокоїть домінування в альянсі Саудівської Аравії, що негатив-

но впливає на процес створення такого блоку й достатньо серйозні розбіжності у геополітичних інтересах країн, що мають увійти у вищезазначений альянс.

Останнім часом відбувається приховане більше зближення між Ізраїлем та арабськими країнами Затоки. Так, у жовтні 2018 р. прем'єр-міністр Ізраїлю Б. Нетаньяху зробив офіційний візит до Оману, що стало першим візитом в арабську країну ізраїльського прем'єр-міністра з 1996 р. Він взяв активну участь у роботі Варшавської міністерської конференції з питань Близького Сходу 13–14 лютого 2019 р., де провів перемовини з міністрами закордонних справ Саудівської Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратів та Бахреїну. Ця подія трактується як черговий крок на шляху до поступового зближення Ізраїлю з низкою Арабських країн [6]. Така тенденція є проявом необхідності створення нової системи колективної безпеки у Близькосхідному регіоні після зменшення присутності США. Зближення між Ізраїлем та арабськими країнами Затоки відбувається на анти-іранській основі. Араби сподіваються у такий спосіб отримати доступ до ізраїльських технологій і через потужне проізраїльське лобі у США використати його для реалізації своїх завдань у Сполучених Штатах. Водночас на заваді цього зближення стоїть нерозв'язане палестинське питання та арабська суспільна думка – т. зв. «арабська вулиця».

Отже, у геополітичному ландшафті Близького Сходу відбуваються серйозні зміни, інтенсивно формується нова архітектура регіональної безпеки, пов'язана насамперед зі зміною моделі присутності в регіоні США, активізацією Росії, формування кількох нових блоків та альянсів.

Abstract

This is an attempt to analyse contemporary balance in the Middle East region. The main aspects of the formation of its new landscape are the change of the model of «US presence» in the region. Geopolitical competition between global and regional power centres – US, Russia, Iran, Turkey, Saudi Arabia and Israel that leads to new division lines between regional actors to the creation of new alliances and blocks.

The D. Trump's decision to remove American troops from Syria became the manifestation of change of the US role in the Middle East region that would have serious geo-political consequences.

US are trying to mobilise its allies in the region into anti-Iran coalition with the help of such military-political project as Middle East Alliance. One can see complete approaching of the position of Israel and the number of Arab Gulf countries, but this process faces the unsettled Palestinian problem and Arab public opinion. The Warsaw ministry Middle East conference became a new US attempt to strengthen anti-Iran coalition and to close Israel with the Arab World.

Key words: *Middle East, USA, Saudi Arabia, Iran, Israel, Middle East Strategic Alliance.*

References

1. Alterman, J. B. (2018) The Implications of the U.S. Withdrawal from Syria. Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2018. December, 19. URL: <https://www.csis.org/analysis/implications-us-withdrawal-syria>
2. Ibish, H. Warsaw Ministerial Highlights Challenge Facing Anti-Iran Coalititon. URL: <https://agsiw.org/warsaw-ministerial-highlights-challenges-facing-anti-iran-coalition/>
3. Marcus, J. After Mattis, Trump's foreign policy worries allies. BBC, 2018, December, 18. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-46645718>
4. Munich Security Report 2019. The Great Puzzle: Who Will Pick Up the Pieces? Munich Security Conference. Munich, 2019.
5. Singh, M. (2018) United States, Saudi Arabia and The Middle East in the Post-Khashoggi Era / War On The Rocks, 2018, December, 10. URL: <https://warontherocks.com/2018/12/the-united-states-saudi-arabia-and-the-middle-east-in-the-post-khashoggi-era/>
6. Ross, D. (2019) What Washington – and Iran – Should Take Away from the Warsaw Conference. February 19, 2019. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/what-washingtonand-iranshould-take-away-from-the-warsaw-conference>
7. Syria Pullout by U.S. Tilts Mideast Toward Iran and Russia, Isolating Israel / The New York Times, 2018, December 20. URL: <https://www.nytimes.com/2018/12/20/world/middleeast/syria-us-withdrawal-iran.html>
8. The New Geopolitics Of The Middle East: America's Role In A Changing Region. A Brookings Interview / Policy. Brookings. Washington, 2019. 35 p.
9. Young, M. The Revolt of the Allies / Carnegie Middle East Center. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/78414>